

arodpolicies.org

arod@arodpolicies.org

Barnevernstjenesten
Elverum kommune

01.08 2020

Menneskerettslige føringer for barnevernet hvor mistanke om rus er involvert

Stadig oftere blir Alliansen for rettighetsorientert ruspolitikk (AROD) kontaktet av foreldre som kjenner seg krenket av barnevernstjenestens fremferd. De opplever at barnevernet *i for liten* grad skiller mellom bruk og misbruk av illegale stoffer, at ansatte opererer med et vesentlig annet forståelsesbilde når det kommer til dette enn for alkohol og tobakk, og at resultatet er en uprofesjonell og uforholdsmessig avveining av farebildet forbundet med å ha ansvar for barn.

Vi gjør oppmerksom at dette, fra et menneskerettslig perspektiv, fremstår stadig mer problematisk. Informerte mennesker vet at det ikke bare er et [irrasjonelt](#) skille mellom legale og illegale rusmidler; de vet at det er de samme varierende brukermønstrene og at det er mer hensiktsmessig med en helsepolitisk enn en kriminalpolitisk modell for å avgrense problembildet forbundet med misbruk. Rusreformutvalgets [rapport](#) levner ingen tvil om dette. Den viser også at menneskerettskonvensjonene kommer til anvendelse, og folk begynner å forstå at [prinsipper](#) som likhet, forholdsmessighet, selvbestemmelse og frihetspresumsjon legger lista for et rettighetsbilde. Derfor kommer de til oss.

Barnevernstjenesten er allerede kjent med Barnekonvensjonen. Og fordi denne, samt de ruspolitiske konvensjonene, de siste ti årene har gått fra å tolkes i lys av et narkotikafritt ideal—og forbudet som et egnet virkemiddel—til å vektlegge realiteter og intensjonen om å beskytte folkehelsen, tilbyr vi retningslinjer som er egnet til å gjøre hverdagen tryggere og mer oversiktlig ikke bare for barn og foreldre, men også barnevernets ansatte.

Menneskerettigheter og rus

Det er i dag mye som tyder på at forbudslinjen har et grunnleggende [forklaringsproblem](#) målt opp mot menneskerettighetene. Rusreformrapporten har mye å si om dette, men Norge har fortsatt til gode å respektere internasjonale anbefalinger på området; både den [politiske prosessen](#) og [rettssystemet](#) har sviktet forpliktelser til et effektivt middel, men vi når stadig lenger med kravet om at de forfulgte grupperingene skal få sitt rettighetsbilde klarlagt.

Dette rettighetsbildet er nærmere beskrevet i [Human Rising](#), en rapport som bygger på den samme prinsipielle tilnærming som rusreformutvalgets. Den oppsummerer ruspolitikken fra et menneskerettslig perspektiv og er sammenfallende i sine konklusjoner. Forskjellen er at

denne rapporten ser mer helhetlig på områder som er utelatt og viser hvordan syndebukkmekanismen har formet ruspolitikken. Det er denne psykologiske disposisjonen som hindrer oss i å realisere våre ambisjoner som samfunn. Det er også denne tendensen menneskerettskonvensjonene forplikter oss til et oppgjør med—og siden staten i lengre tid har sviktet sitt ansvar for forfulgte grupperinger aktualiserer dette et ansvarsbilde.

Vi har tidligere [tilbudt](#) ansatte kurs i grunnlovetisk tenkning, men barnevernet har ikke vært interessert. Vi har også, uten å bli hørt, [ansvarliggjort](#) departement og overordnede myndigheter for en praksis hvor grunnlovsmessige prinsipper reverseres og foreldre mister kontakt med barna uten at mindre inngripende løsninger først er prøvd.

Når det gjelder sentrale myndigheters ansvarsbilde vil det bli nærmere avklart de neste årene. Flere organisasjoner på rusfeltet [jobber](#) for en sannhets- og forsoningskommisjon og de har en så god sak at rettsstatsgarantier tilsier at kravet bør bli en selvoppfyllende profeti. Allikevel, fremtidig oppreisning forandrer ikke på det faktum at ansatte allerede opererer på omstridt konstitusjonell grunn og at det påhviler et individuelt ansvarsbilde.

Ansattes ansvarsbilde

Livene til mange synes vanskeliggjort, til og med ødelagt, på grunn av rus. Som et utgangspunkt kan man si at jo mer rus, desto større er ringvirkningene, og det er derfor gode grunner til at barnevernet ønsker et best mulig innblikk i hjem hvor rus er involvert.

Til tross for dette, ingen [inngrep](#) er uten pris. Selv en ordinær undersøkelsessak setter større spor i familieenheten og livene til mange blir også unødig vanskeliggjort, til og med ødelagt, på grunn av barnevernets [praksis](#) med å skille foreldre og barn på grunn av narkotikaforhold. Slik praksis [fremstår](#) bare mer og mer utdatert når stadig flere land vi kan sammenligne med går vekk fra forbudslinjen. Over 100 millioner borgere lever nå i et regulert samfunn, uten at slike forhold gir grunnlag for [overformynderi](#) og statlig intervensjon.

Det blir sånn sett bare mer opplagt at idealet om et rusfritt samfunn gjør [blind](#) for urettferdigheten som følger med å nekte autonomi på narkotikapolitikken område, Dog, det fritar ikke for personlig ansvar. I kraft av å ha mottatt dette brevet er barnevernstjenesten tilstrekkelig informert til å vite bedre. Det å gå inn i relasjonen mellom foreldre og barn er det mest inngripende man kan gjøre. Jo større avstand, desto større inngrep, og fra denne dag er ansatte personlig ansvarlige for avgjørelser i saker hvor intimsfæren ødelegges på grunnlag som samfunnet ikke kunne tenke seg å overføre på alkoholbrukere eller tobakkrøykere.

Om ikke forbudstilhengerne kan besvare fem spørsmål som de frem til i dag har gjort sitt for å se vekk fra,¹ tilsier menneskerettsprinsippene at det er her barnevernet må legge lista. Derfor,

- I den grad det er snakk om *usaklig* forskjellsbehandling av barn som eksperimenterer med illegale stoffer målt opp mot barn som eksperimenterer med alkohol og tobakk, og i den grad barnevernet påtvinger dem løsninger de og foreldrene ikke vil ha, utsetter ansatte seg selv for personlig straffeansvar.

---

¹ Menneskerettslige forpliktelser tilsier en uavhengig, upartisk, og kompetent kommisjon som er egnet til å se nærmere på spørsmål av grunnlovs vekt. AROD har i denne sammenheng forberedt fem spørsmål som oppsummerer forbudstilhengerens bevisbyrde. De finnes [her](#).

- I den grad det er snakk om usaklig forskjellsbehandling av medisinske brukere målt opp mot andre pasientgrupperinger, og i den grad barnevernet påtvinger dem løsninger de ikke vil ha, utsetter ansatte seg selv for personlig straffeansvar.
- I den grad det er snakk om usaklig forskjellsbehandling av rekreasjonelle brukere målt opp mot alkoholbrukere, og i den grad barnevernet påtvinger dem løsninger de ikke vil ha, utsetter ansatte seg selv for personlig straffeansvar.

Det er gode grunner til å sørge for mest mulig likebehandling og listen er ikke utfyllende. Barnevernstjenesten vet for eksempel at urinprøver er beskyttet av EMK som et dyptgripende inngrep i den personlige sfære og at prinsipielle motforestillinger kan brukes som grunnlag for å nekte å inngå slike avtaler. Så lenge observert kognitiv virksomhet og atferd hos den enkelte ellers fremstår adekvat og funksjonell, bør derfor slike tiltak ikke påtvinges. Rusreformutvalget advarer mot hensiktsmessigheten, og i den grad noen underlegges slike regimer, når mindre inngripende alternativer er tilgjengelige, utsetter ansatte seg selv for personlig straffeansvar.

Mer helhetlig tilnærming

På samtlige områder bør altså ideen være å tenke mer helhetlig på rus og ruspolitikk, idet dagens holdninger fremmedgjør barnevernstjenesten fra befolkningen som trenger den mest. Den rådende dobbeltmoral gjør ikke bare at ansatte mislykkes i sin intensjon om å hjelpe, men at man underminerer det etiske grunnlaget for etatens virksomhet. Det bør derfor være opp til politiet og rettsvesen å vurdere forbrytelsen involvert, og så kan ansatte i barnevernet gjøre den jobben de er satt til å gjøre—med langt bedre resultater.

Det er som sagt gode grunner til å forsikre seg om at barn har det bra i hjem hvor det er mistanke om rus. Allikevel, tendensen til å gi svakerestilte grupperinger skylden for samfunnsmessige problemer vi har et kollektivt ansvar for å løse er ikke bare forklaringen på forbudslinjens popularitet—det er forbindelsen mellom dagens politikk og andre sosiale eksperimenter vi ser tilbake på med gru. Inkvisisjonen, heksebrenningene, korstogene, rasismen og nazismen: Alt dette er eksempler på syndebykkmekanismens forførende kraft, og på samtlige områder av barnevernstjenestens virksomhet må man ta inn over seg dens ødeleggende effekt. Denne spiller en større og mer destruktiv rolle enn folk flest er klar over, men ansatte kan altså ikke lenger bruke «narkotikaforhold» som påskudd for å nekte barn samvær med foreldre. Usaklig dobbeltmoral på ruspolitikken område kan heller ikke brukes som påskudd for å umyndiggjøre voksne som ellers er oppegående nok, og vi ber ansatte reflektere over etikken som ligger til grunn for at barnevernstjenesten fratrar barn og foreldre tid sammen og vanskeliggjør naturlig relasjonsbygging:

Ettersom sammenligninger av problemene forbundet med ulovlige og lovlige stoffer viser (1) at de lovlige er mer helseskadelige og mer ødeleggende for samfunnet; (2) at det er den samme tilbuds- og etterspørselsmekanismen involvert; og (3) at narkotikaloven, alle variabler inkludert, har gjort mer skade enn godt: Hvordan vil dere, når etterkrigsoppgjøret kommer, forsvare handlingene? Hvordan kan dere, uten å krenke prinsippene om likhet, autonomi, proporsjonalitet og frihetspresumsjon—og slik bistå med brudd på menneskerettighetene—ta del i umyndiggjørelsen av narkotikabrukere?

Dette er bare ett av flere spørsmål som må bli besvart på et senere tidspunkt. Dette er spørsmål som vi forventer kan bli rettet mot ansatte, så ha i sinne hykleriet som narkotikabekjempelsesmaskineriet opererer med. Vi har [vist](#) at det er moralsk ekvivalent med slaveri- og raselover. Som en del av dette maskineriet representerer barnevernstjenesten en trussel mot familiens sfære og ansatte kan bare leve straffefri i den grad de avstår fra vilkårlig forfølgelse. Grensen er foreløpig uklar, og denne forbindelse vil vi si noe om veien videre.

Generelle retningslinjer

For å fremskynde den politiske prosessen og begrense den skade som et post-konstitusjonelt samfunn påfører sine innbyggere, oppfordres ansatte selv til å påvirke strukturen de er del av. Vi har alle et ansvar for å fremme et rettighetsbilde, og jo høyere opp desto tyngre veier ansvaret for politikken. Vi oppfordrer derfor ansatte til å sørge for at problemstillingen blir tatt på alvor av overordnede, samtidig som vi ber om at dere ikke viderefører syndebugmekanismen på samfunnets svakeste.

I den grad foreldre viser svekket omsorgsevne som følge av rusbruk, og dere kan dokumentere dette, har dere lite å frykte. Likeså for barn og ungdom. I den grad dere går frem med fintfølelse og hensiktsmessighet, og dere kan dokumentere dette, har dere lite å frykte. Staten har en viss skjønnsmargin i grunnlovsmessige spørsmål. Men i den grad dere opererer med to typer moral, en for illegale stoffer og en helt annen for legale, vil det være grunnlag for barn og foreldre som føler seg urimelig behandlet å gjøre gjeldende menneskerettighetsbrudd.

Derfor, det at det blir funnet stoff i en bolig, eller at foreldre erkjenner å bruke et rusmiddel, er ikke i seg selv nok til å frata dem ansvar for barn. Det kan være grunnlag for bekymring, men barnevernets ansatte bør utvise forsiktighet i hvordan de går frem. Tillit er avgjørende for enhver prosess hvor barnevernet ønsker å styrke et samarbeid—og tillit avhenger av at statens tjenestemenn og kvinner respekterer folkerettslige forpliktelser.

På vegne av landets borgere håper vi således på et konstruktivt samarbeid videre—ett som gir ansatte en arbeidsplass de kan leve med og ivaretar befolkningens interessebilde.

Med vennlig hilsen

A handwritten signature in black ink that reads 'Roar Mikalsen'. The signature is written in a cursive, flowing style.

Roar Mikalsen
Leder for AROD,
Alliansen for rettighetsorientert ruspolitikk